

BES’de “Otomatik Katılım”

M. Fatih Köprü

Bireysel emeklilik sistemine (BES) otomatik katılımı düzenleyen yasa 2017 başında yürürlüğe girmişti. Yurt içi tasarruf oranının artırılmasını amaçlayan bu uygulamaya geçişte, çalışan sayısını baz alan kademeli bir sistem benimsendi.

İlk olarak bin kişi ve üzerinde işçi çalıştıran özel sektör işverenleri yılbaşından itibaren uygulama kapsamına alındı. Ardından 1 Nisan’da, kamu çalışanları ile 250 ve üzerinde işçi çalıştıran özel sektör işverenleri de otomatik BES’e dahil oldu. Sıra, 100-249 arasında işçi çalıştıran işverenlere geldi. 1 Temmuz’da bunlar da kapsama giriyorlar.

Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek yaptığı açıklamada yılbaşından beri 5 milyon 600 bin kişinin otomatik BES sistemine dahil olduğunu söyledi. Şimşek, otomatik katılımda sistemden çıkışın yüzde 52 gibi yüksek bir rakam olduğunu belirterek, "Ayrılış öngöremediğimiz kadar kötü" ifadesinde bulundu. Emeklilik Gözetim Merkezinin son (9 Haziran) verilerine göre otomatik BES’te 2,6 milyon kişi bulunurken fon büyüklüğü de 497 milyon liraya ulaşmış durumda.

Biz de bu yazımızda, özellikle 1 Temmuz’da sisteme dahil olacak özel sektör işveren ve çalışanları açısından bireysel emeklilik sistemine otomatik katılım uygulamasını ele aldık.

Yabancılara yok

Otomatik BES uygulaması sadece Türk vatandaşları için geçerli. Türkiye’de çalışan yabancılar bu yasanın kapsamına girmiyor. Ancak, mavi kartlılar yani doğumla Türk vatandaşı olup, çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ile bunlarla birlikte işlem göre çocuklarının da bu yasa kapsamında otomatik olarak bireysel emeklilik planına dâhil edilmeleri gerekiyor.

Sadece çalışanlar

Uygulamanın kapsamına sadece çalışanlar, daha doğrusu ücretliler giriyor. Yani Sosyal Sigortalar Kanunu’nun 4/a maddesi uyarınca hizmet akdiyle bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar ile aynı Kanun’un 4/c maddesi kapsamında çalışanlar. Kısaca özel sektörde çalışan işçiler ile kamu görevlileri diyebiliriz. Kamu görevlileri zaten 1 Nisan itibarıyla sisteme dahil edildiler. Bir işverene bağlı olmaksızın çalışan doktor, avukat gibi serbest meslek erbabı ya da esnaf ve tüccarlar bu kapsama girmiyorlar.

45 yaş sınırı

Yasada bir de yaş sınırı var. Buna göre işverenlerin BES otomatik katılım kapsamına alınma tarihi itibarıyla, çalışmakta olan ve 45 yaşını doldurmamış kişilerin otomatik katılıma dahil edilmeleri gerekiyor.

Ayrıca işverenin kapsama alınmasından sonra işe başlayanlardan, işe başladığı tarih itibarıyla 45 yaşını doldurmamış olanlar da otomatik BES kapsamına giriyorlar.

Kademeli geçiş

Özel sektördeki işverenler, çalışan sayısına göre kademeli olarak sisteme dahil olacaklar. Çalışanların bir kısmı zaten sisteme dahil oldular. 1 Temmuz ve sonrasında otomatik BES'e katılım süreleri aşağıdaki tabloda yer alıyor:

Çalışan sayısı	Otomatik BES katılım tarihi
100-249 kişi	1 Temmuz 2017
50-99 kişi	1 Ocak 2018
10-49 kişi	1 Temmuz 2018
5-9 kişi	1 Ocak 2019

Çalışan sayısı kapsama alınma tarihi itibarıyla Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre belirleniyor. Birden fazla işyeri olan işverenler için bütün işyerlerindeki çalışanların toplam sayısı dikkate alınıyor. Diğer taraftan bir defa kapsama alınan işverenin çalışan sayısında, kapsama alınma tarihinden sonar gerçekleşen azalmalar dikkate alınmıyor.

Yüzde 3 kesiliyor

Çalışan katkı payı, Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında belirlenen prime esas kazancın % 3'ü olarak hesaplanıyor. Prime esas kazancın 2017 yılında; alt sınırı 1.777,50 lira (asgari ücret) üst sınırı ise 13.331,40 lira olarak uygulanıyor.

Buna göre 1 Temmuz'da kapsama giren işverenler 2017 yılında Temmuz ayından itibaren aylık olarak aşağıdaki kesintileri yapacak:

- Asgari ücretli çalışanlardan aylık 53 lira ($1.777,50 * \% 3$),
- Prime esas kazancı asgari ücretle SGK tavanı arasında olan çalışanların prime esas kazançlarının yüzde 3'ü kadar,
- SGK tavanı ve üzerinde ücret alanlardan ise 399 lira ($13.331,40 * \% 3$).

Katkı payı tutarı hesaplanırken kuruluşlar dikkate alınmıyor. Çalışanlar yukarıdaki şekilde hesaplanan tutarlardan daha yüksek bir kesinti yapılmasını işverenden talep edebiliyorlar.

İşveren sorumlu

Bu sisteme dâhil olmak için çalışanın bir şey yapmasına gerek yok. Tüm işlemler işveren tarafından yerine getiriliyor. İşveren öncelikle kapsama giren çalışanlarını, emeklilik şirketiyle yapacağı sözleşmeye istinaden emeklilik planına dâhil edecek. Ayrıca hesaplayacağı katkı paylarını personelin ücretinden keserek, ücretin ödendiği günü takip eden iş günü içerisinde emeklilik şirketine aktaracak.

Yatırmazsa

Katkı payının aktarılmaması veya geç aktarılması nedeniyle çalışanın birikiminde parasal kayıp oluşması durumunda, bunun telafisi işverenin sorumluluğundadır.

Ayrıca, bu uygulama kapsamındaki yükümlülüklerine uymaması durumunda işverene, her bir ihlal için yüz lira idari para cezası uygulanacağı da unutulmamalı.

İstemeyen çıkabiliyor

Çalışanın sözleşmeden ayrılma (cayma) hakkı bulunuyor. Ancak bu hakkın emeklilik planına dâhil olduğunun kendisine bildirildiği tarihi takip eden 2 ay içerisinde kullanılması gerekiyor.

Cayma hâlinde, ödenen katkı payları, varsa hesabında bulunan yatırım gelirleri ile birlikte on iş günü içinde çalışana iade ediliyor. Bireysel emeklilik şirketi cayma süresince ödenen katkı paylarının değer kaybetmemesini sağlayacak şekilde fon yönetiminden sorumlu.

İşyeri değişirse

Otomatik katılım çerçevesinde bir emeklilik sözleşmesi bulunan çalışanın işyerinin değişmesi hâlinde, yeni işyerinde de bir emeklilik planı varsa, çalışanın birikimi ve sistemde kazandığı emekliliğe esas süresi yeni işyerindeki emeklilik sözleşmesine aktarılıyor.

Emeklilik planı yoksa çalışan isterse önceki işyerinde düzenlenmiş sözleşme kapsamında katkı payı ödemeye devam edebilir ya da sözleşmesini sonlandırabilir. Çalışan bu yöndeki talebini, işyeri değişikliğini izleyen ayın sonuna kadar bireysel emeklilik şirketine bildirmek zorunda.

Bin liralık ek katkı

Katılımcılarının bireysel emeklilik sistemine ödedikleri katkı paylarının yüzde 25'i kadar devlet de katkı sağlıyor. Bu uygulama otomatik katılım kapsamında işverenler tarafından çalışandan kesilip BES'e aktarılan katkı payları için de geçerli.

Ayrıca cayma hakkını kullanmayıp sistemde kalanlara, girişte bir defaya mahsus olmak üzere bin liralık ilave devlet katkısı sağlanıyor. Ancak bu katkının hemen alınabilmesi mümkün değil. Genel olarak devlet katkısının alınabilmesi için uygulanan şartlar bunun için de geçerli.

Sistemde kalış süresine göre alınabilecek Devlet katkısı tutarlarına aşağıdaki tabloda yer veriliyor:

Sistemde kalış süresi	Devlet katkısının (getirileri dahil) katılımcıya ödenecek kısmı
3 yıldan az kalanlar	% 0
En az 3 yıl kalanlar	% 15
En az 6 yıl kalanlar	% 35
En az 10 yıl kalanlar	% 60
BES'den emeklilik hakkı kazananlar	% 100

BES'e giriş tarihinden itibaren en az 10 yıl sistemde kalanlar 56 yaşını da doldurdukları durumda emeklilik kazanmış oluyorlar. Sistemden vefat veya maluliyet nedeniyle ayrılanlar da Devlet katkısı ve getirilerinin tamamını alabiliyorlar.

Bir diğer avantaj da, emeklilik hakkını elde ettikten sonra, hesabında bulunan birikimi en az on yıl süreli bir yıllık gelir sigortası sözleşmesi kapsamında almayı tercih eden çalışana sağlanıyor. Bunlar için, birikim tutarının yüzde 5'i kadar ek devlet katkısı veriliyor.

Sadece fon işletim ücreti

Son olarak kesintiler konusuna da değinelim. Bireysel emeklilik sözleşmesine istinaden şirketler tarafından katılımcılardan giriş aidatı, yönetim gider kesintisi ve fon işletim ücreti adı altında çeşitli ücretler alıyor.

Otomatik katılım kapsamında bireysel emeklilik planına dâhil olanlardan fon işletim gideri kesintisi dışında bir kesinti yapılamıyor.

Bu açıklamalarımız ışığında, 1 Temmuz'dan itibaren kapsama giren (100 ilâ 249 işçi çalıştıran) işverenlerin, Müsteşarlıkça belirlenen bireysel emeklilik şirketlerinden biri ya da bir kaçıyla hiç vakit kaybetmeden anlaşma yapmaları ve gerekli hazırlıkları tamamlamalarında fayda var.

Bu yazı Ekonomist dergisinin 25 Haziran 2017 tarihli 2017/26. sayısında yayınlanmıştır.

Bu makalede yer alan açıklamalar, yazarının konu hakkındaki kişisel görüşünü yansıtmaktadır. Makaledeki bilgi ve açıklamalardan dolayı EY ve/veya Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.'ye sorumluluk iddiasında bulunulamaz. Mevzuatın sık değiştirilen ve farklı anlayışlarla yorumlanabilen yapısı nedeniyle, herhangi bir konuda uygulama yapılmadan önce konunun uzmanlarından profesyonel yardım alınmasını tavsiye ederiz.